

**PUSTINJA KAO SREDSTVO I INSPIRACIJA ZA URANJANJE U PROSTOR MISLI
DESERT AS A MEANS AND INSPIRATION FOR IMMERSION IN THE SPACE OF
THOUGHT**Milica Mirković, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad***Oblast – SCENSKA ARHITEKTURA I DIZAJN**

Kratak sadržaj - Centralno interesovanje rada „Pustinja kao sredstvo i inspiracija za uranjanje u prostor misli“ jeste odnos prema prostoru na osnovu kojeg se gradi stanje izolacije, u kojoj dolazi do promene percepcije vremena. Ovo stanje definisano je prostornim okvirom, trajanjem i predstavljeno kreativnim istraživanjem putem pripovetke *Mali princ* (1943) pisca Antoana de Sent Egziperija, (engl. Antoine de Saint Exupery) u kojoj je pojam pustinje prepoznat kao svojevrsna izolacija. Istraživanje se sastoji iz definicija sledećih pojmova: uranjanje, instalacija, percepcija, medij, vreme, pustinja, izolacija itd. Fenomen uranjanja integrisan je kao sekundarna tema rada i koristi se kao mehanizacija prenošenja ličnog osećaja u prostoru. Upotrebom scenskih sredstava izgrađena je instalacija, koja pruža iskustvo izolacije, opuštanja i mira - *Prostor Misli*.

Ključne reči: uranjanje, instalacija, prostor, odnos, pustinja, princ, izolacija, misli

Abstract - The central interest of the paper *Desert as a means and inspiration for immersion in the space of thought* is the relationship towards the space on the basis of which the state of isolation in relation to the environment is built, where it comes to a change in the perception of time. This state is defined by the space frame, duration and presented by creative research through the short story *The Little Prince* (1943) by Antoine de Saint Exupery, in which the term *desert* is recognized as a kind of isolation. The research consists of defining the following terms: immersion, installation, perception, medium, weather, desert, isolation, etc. The phenomenon of immersion is integrated as a secondary theme of the work and is used as a mechanization of the transmission of personal feeling in space. Using stage facilities, an installation was built, which provides an experience of isolation, relaxation and peace called - *Space of thoughts*.

Keywords: immersion, instalation, space, ratio, desert, prince, isolation, thoughts

NAPOMENA:

Ovaj tekst proistekao je iz master umetničkog projekta čiji mentor je bila dr um. Tatjana Dadić Dinulović, a komentor dr um. Milica Stojić.

1. UVOD

Master umetnički rad *Pustinja kao sredstvo i inspiracija za uranjanje u prostor misli*, inspirisan je pripovetkom *Mali princ*. Umetničkim analiziranjem pripovetke putem crteža, umnih mapa i oslanjanjem na prostor unutar priče u ovom slučaju prostor pustinje, oblikuje se tema rada. Produbljeno simbolično značenje pustinje prepoznato je kao prostor izolacije, iz koje proizlazi lično iskustvo sa kojim se svakodnevno susrećem. Rad se bavi građenjem odnosa prema prostoru tj. uticajem prostora na čoveka. Poznato je da prostor utiče na čoveka, deluje na njegovo raspoloženje i stvara reakcije. Postavlja se pitanje kako čoveg reaguje na prostor i kakav odnos gradi sa njim. Svakodnevnim prisustvom u novim prostorima, primetila sam da nesvesno biram slične pozicije unutar prostora u kojima ću provesti neko vreme. Na javnim mestima, u ustanovama, kafićima pa čak i kod kuće biram prostore koji se nalaze negde po strani u ćošku, pored zida i slično. Baveći se ovom temom dolazim do oživljavanja osećaja kojeg gradim u odnosu na prostor. Sekundarna tema koja se pojavljuje u radu kao mehanizam prenošenja osećaja, je pojam uranjanja. Želja za razumevanjem ovog pojma otvorila se kao tema za razmišljanje i istraživanje, jer mi nikada nije bila potpuno jasna. Odgovor na ovo pitanje - šta je to *imerzivno* (engl. *immersive*) i koja je definicija za to, bio je suštinski jedostavan u smislu bukvalnog prevoda *uranjanje*, ali nikada nije bio potpuno jasan. Istraživanjem uranjanja i njegovim raslojavanjem prepoznajem instalaciju, kao manipulaciju prostora i dominantnu formu za kreiranje umetničkog dela, na osnovu koje oblikujem sopstvenu instalaciju *Prostor misli*, putem koje želim preneti osećaj kojeg dobijam u prostoru.

2. ISTRAŽIVAČKO METODOLOŠKI OKVIR

Umetničko istraživanje vrši se kroz različite metode i kreativne procese: umne mape, crteže, šematske prikaze u kojima se dolazi do analiziranja ličnih tema i potreba, a na osnovu kojih se izdvaja svakodnevno lično iskustvo biranja pozicije u prostoru, koje je glavna tema rada. Ta pozicija u prostoru bira se nezavisno o tome gde se nalazim - na javnim mestima, u ustanovama, kafićima itd. Pozicije u prostoru koje biram se nalaze negde po strani u ćošku i pored zida. Ove pozicije prostora u kojima je prepoznata izolacija koja gradi mir i tišinu, u istraživačkom procesu vizuelno je predstavljena putem crteža koji prerasta u video zapis *Fusio* i audio kompoziciju *Govor tišine*, koji su prepoznati kao karakteristike pustinje u pripoveci *Mali princ*, koja je bila

polazna tačka i inspiracija za istraživanje. Sekundarna tema istraživanja je proces uranjanja, do čijeg se razumevanja dolazi proučavanjem literature iz domena filozofije umetničke prakse i multimedije. Istraživanjem prostora i odnosa uranjanje se pojavljuje kao mehanizam izvođenja za prostornu instalaciju *Prostor misli*.

Umetnička instalacija *Prostor misli* svojim postavljanjem u prostoru sa prisustvom posetilaca ima za cilj vršenje uticaja, tačnije, nastoji, posetioce navesti da izgube fokus i da se opuste. Težnja ovog rada je prenošenje ličnog osećaja izgrađenog u prostoru izolacije, koji gubljenjem fokusa i opuštanjem stvara ugodno mesto koje postaje prostor lutanja misli.

3. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Osnova teorijskog istraživanja jeste odnos prema prostoru izolacije i pojam uranjanja. Kako bih saznala suštinu delovanja uranjanja i odnosa prema prostoru, bavila sam se dubinskom analizom i rastavljanjem ovih tema na segmente od kojih se sastoje, oslanjajući se pritom i na istorijski kontekst u umetnosti i nastanka nekih od umetničkih dela i filozofije tumačenja pojmova. Istraživačkim radom došla sam do novih pojmova i podela unutar celine. Istraživanje je podrazumevalo proučavanje različite literature iz domena filozofije, umetničke prakse i multimedije. Pojmovi koji izlaze kao ključni deo podloge za istraživanje, pored uranjanja, jesu instalacija, percepcija, mediji. Podelom ovih pojmova, uspostavljanjem njihovih veza, značaja i uticaja dolazim do spoznaje koji faktori su važni za ostvarivanje procesa uranjanja.

Teorijsko istraživanje u procesu master rada nadopunjuje se umetničkim istraživanjem, koje takođe pravi podelu i proširuje neke od ključnih pojmova koji su se pojavili u toku umetničkog procesa, a to su prostori izolacije, vreme i pustinja, koji su važni za razumevanje odnosa između subjekta i objekta tj. za razumevanje ličnog odnosa prema prostoru. Definisanjem i razumevanjem pojmova i njihovim povezivanjem stvara se baza teorijskog dela projekta, kao i podloga za umetnički deo rada.

4. KRITIČKA ANALIZA REFERENTNIH UMETNIČKIH RADOVA

Za kritičku analizu referentnih umetničkih radova odabrana su tri umetnička kolektiva, *Pančdrank* (eng. *Punchdrunk*) sa predstavom *Nema više spavanja* (eng. *Sleep no more*), *Mjau Vulf* (eng. *Meow Wolf*) sa prostornim okvirom pod nazivom *Kuća večnog povratka* (eng. *House of Eternal Return*) i *TimLab* (eng. *TeamLab*) sa digitalnim muzejom pod nazivom *Bez granica* (eng. *Digital Art Museum/ Borderless*), koji se u svom radu dominantno bave temom uranjanja, tj. prostori ovih kolektiva prepoznati su kao prostori uranjajućeg iskustva. Rad ovih grupa analiziran je u odnosu na iskustvo, što podrazumeva upotrebu sredstava kojima grade prostor i deluju na posetioce. *Pančdrank* bavi se uranjajućim pozorištem, kreiraju doslovne prostore i atmosfere neke priče u kojima publici daju mogućnost slobodnog kretanja, dok u isto vreme glumci izvode predstavu. Ovim

načinom rada žele publici približiti prostor igre u kojem se publika oseća kao učesnik. Koriste se tehnikom poništavanja četvrtog zida u kojoj publika izlazi iz zone komfora i instiktivno reaguje, na taj način ostvaruje se uranjajuće iskustvo. Grupa umetnika koji predstavljaju *Mjau Vulf*, dizajniraju prostorne instalacije, koje na kraju povezuju u celinu i na taj način kreiraju prostor koji je prepun zagonetki u kojima posetioci kreću u istraživanje. Šarenilom boja, oblika i zagonetkama pokušavaju očarati i u isto vreme zbuniti posetioce i na taj način žele kreirati uranjajuće iskustvo. *TimLab* predstavlja muzej digitalne umetnosti u kojemu se pomoću tehnologije, senzora pokreta i projekcija, prostor muzeja u potpunosti prekriva umetničkim sadržajem. Većina površina u muzeju odgovara na taktlnost uz to prostor je velik i bez pregrada, a to stvara iluziju plutajuće umetnosti koja nema granice. Svojom veličinom, interakcijom i obuhvatanjem celokupnog prostora ovaj muzej prepoznat je kao prostor koji pruža uranjajuće iskustvo. Svi ovi prostori, svojom veličinom, šarenilom boja, kreiranjem prostora priče i tehnologijem deluju na posetioca kojem se i samim ulaskom u drugi prostor menja percepcija i doživljaj.

5. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Umetničko istraživanje predstavlja proces rada koji je započeo odabirom pripovetke *Mali princ*, koja je uzeta kao tekstualni predložak, odnosno kao lična inspiracija za rad. Proces rada sastoji se od četiri pojedinačne istraživačke faze. Ovim istraživačkim procesom određena je tema rada i važni pojmovi koji je određuju. Njihovim istraživanjem putem umetničkog procesa rada koji podrazumeva skice, crteže, umne mape, šeme i slično, dolazi se do podloge za koncept rada.

Prva faza podrazumevala je analiziranje pripovetke *Mali princ* u kojoj se prikazuje građenje odnosa u delu. U kojem je prepoznat prostor pustinje kao glavno mesto susreta između dvaju glavnih likova. Druga faza nadovezuje se na prvu u kojoj se putem kreativnog čitanja dela na simboličnom nivou predstavlja pustinja, njeno značenje i lični odnos. Treća faza istraživanja odnosi se na lični odnos prema izolaciji, koja je prepoznata kao prostor pustinje. Sintezom ključnih pojmova i umne mape izolacija je predstavljena kao potreba za mirom, tišinom tj. zonom komfora u kojoj se menja percepcija vremena. Četvrta faza istraživanja odnosi se na lični odnos prema prostoru, u kojem se objašnjava pozicija izolacije unutar nekog prostora, koja se uobičajeno nalazi negde po strani ili u čošku. Ovaj odnos prema prostoru osim tekstualnog opisa nastoji se preneti i šematskim prikazom u kojem se pojedinac nalazi u sredini sopstvene izolacije, koja je određena ličnim prostorom, odnosno, onoliko koliko možemo ispružiti ruke ispred sebe.

6. REALIZACIJA RADA

Postavka umetničke instalacije *Prostor misli* održana je 09. 10. 2021. u Scenskoj laboratoriji „Borisav Gvojić“ na Fakultetu tehničkih nauka, u trajanju od 19:00 do 21:00h.

Instalacija je bila sačinjena iz nekoliko delova, drvena konstrukcija nosila je na sebi zakačeno belo platno tako da čini oblik vertikalno postavljenog kvadra u prostoru, na čijim se površinama uz pomoć dva projektora prikazivao video zapis *Fusio*. U unutrašnjosti kvadra tj. instalacije nalazila se centralno orijentisana mekana struktura na kojoj se sedilo, dok se u isto vreme putem slušalica prenosi audio kompozicija *Govor tišine*

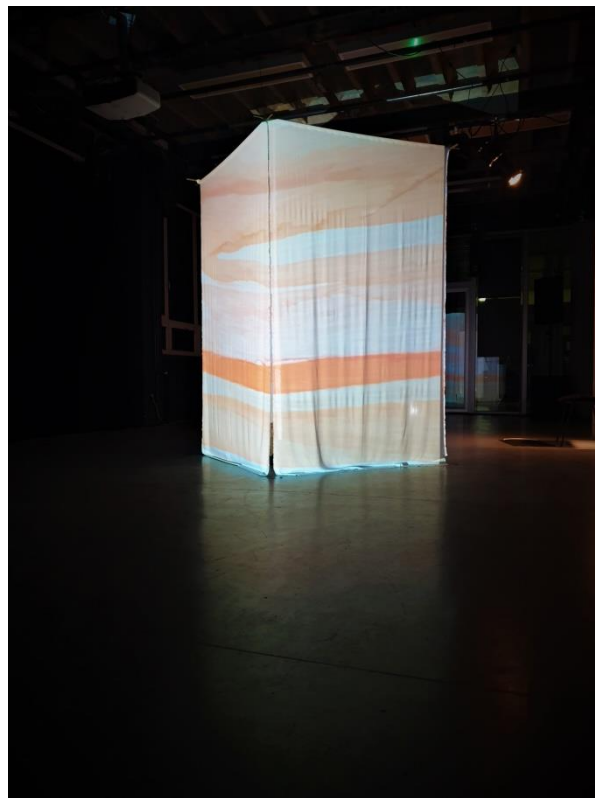
7. PERCEPCIJA I RECEPCIJA RADA

Predstavljanje umetničke instalacije zamišljeno je kao zatvoreni tip događaja, kojemu su prisustvovali posetioci koji su bili pozvani. To su u većini bili ljudi koje lično poznajem od prijatelja, kolega i profesora. Postavljanjem instalacije u prostor Scenske laboratorije, koja ima transparentan okvir, gradi se spontani doček posetilaca ispred prostora. Posetioci odmah na prvi pogled mogu da vide izgled instalacije. Na osnovu njihovih izraza moglo bi se reći da su bili veoma zainteresovani za ulazak u prostor postavke. Interesantno je bilo videti ljude koji nisu sigurni hoće li i kada ući u prostor u kojem se nalazi posavka. Transparentnost prostora, tačnije mogućnost pogleda stvarala je dilemu, određenu dozu nelagodnosti za posetioce, jer su posmatrani dok ulaze unutra. Svaki put kada bi neka osoba ušla ili izašla iz prostora u kojem je postavljen rad, na licu osobe videla se reakcija, dobijena na osnovu iskustva provedenog u instalaciji.

Posetioci su uglavnom pozitivno reagovali na instalaciju, komentari su se većinom odnosili na osećaj koji su stekli boravkom u prostoru, većina ga je protumačila kao osećaj opuštanja tela i mira. Komentar koji je prepoznat kao najznačajniji, kod većine se odnosio na vreme provedeno u prostoru: „Instalacija ostavlja utisak prividnog bega od realnosti. Od prvog trenutka prostor zahteva od posmatrača pripremu na fizičkom i psihičkom nivou... U prvim trenucima ulaska u prostor instalacije javlja se osećaj nelagodnosti koja utiče na potreban period samog opuštanja. Kada se dostigne taj stadijum, instalacija definitivno postaje ono čemu je namenjena – prostor misli. Mada, čini mi se, čak i same misli izostaju nakon određenog vremena provedenog unutar prostora.“

8. ZAKLJUČAK

Istraživački proces rada, pronalaska teme i razumevanje pojmova smatram veoma značajnim. Kroz kreativni proces rada u kojem se oslanjam na crteže i skice, saznala sam nove informacije o sopstvenom biću i ličnim postupcima koje ranije nisam primećivala, niti smatrala važnima. O temi izolacije, koja prelazi u prostor misli, podstaknuta prostornim okvirom, kojom se bavim u radu, nikada nisam ni razmišljala. Teorijskim istraživanjem došla sam do podele i proširenog saznanja pojmova, koje koristim u umetničkom istraživanju u načinu opisivanja osećaja prema prostoru. Pojmove kao takve smatram važnim, jer oni doprinose razumevanju osećaja prema prostoru. Ono što mogu da izdvojim od celog istraživačkog procesa rada, i što na kraju smatram ključnim je realizacija i izvođenje projekta, u kojoj sintezom svih istraženih elemenata gradim prostor instalacije, s kojom dobijam mogućnost svoj osećaj prenesem i podelim sa drugim ljudima.

Slika 1 – Postavka instalacije *Prostor misli*

Slika 2 – Plakat i pozivnica za izložbu

9. LITERATURA

Knjige:

- [1] Antoan de Sent-Egziperi, Mali princ, AKIA M. PRINC, Beograd 2010.
- [2] Miško Šuvaković Pojmovnik savremene umetnosti
- [3] Boris Groys, Učiniti stvari vidljivima, Strategije suvremene umjetnosti, Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb
- [4] Michel Foucault, O drugim prostorima
- [5] Vera Turković, „Komunikacija putem vizuelne umjetnosti u međunarodnoj suradnji“, Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline 15, br. 4. (2006.): 325–337.
- [6] Media Art Histories, Oliver Grau, s The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England
- [7] Pustinja – Catherine Doherty – Stella Maris, Zagreb 2015
- [8] Punchdrunk - Guide for Students and Teachers - Written by Francesca Duncan with Peter Higgin Design by Stephen Dobbie
- [9] Virtual Art- From illusion to immersion, Oliver Grau, 2003
- [10] Adam Alston. Beyond immersive theatre Aesthetics, Politics and Productive Participation

Eseji, časopisi, naučni radovi:

- [11] Reshaping Spectatorship: Immersive and Distributed Aesthetics, By Edwina Bartlem, University of Melbourne, Australia In Fibreculture Journal: Distributed Aesthetics. (Preuzeto 20.09.2021) sa <http://www.immersence.com/publications/2005/2005-EBartlem.html>
- [12] The „House of the Eternal Return“ is on the vanguard of new trend: Big Fun Art . Ben Davis, July 14.2016 (Preuzeto 10.09.2021.) sa <https://glasstire.com/2016/08/14/meow-wolf-dawn-of-a-new-art-world/>
- [13] Full Immersion VR: Fully Immersive Virtual Reality (Preuzeto 25.09.2021) sa <https://elarasystems.com/full-immersion-vr>
- [14] Is This Art Space Backed by Game of Thrones Autor George R.R. Martin a Force of Good or Evil? (Preuzeto 07.09.2021) sa: <https://news.artnet.com/art-world/george-r-r-martin-backed-art-collective-556880>

Internet stranice:

- [15] Meow Wolf: House of Eternal Return – Once in a Lifetime Experience (Preuzeto 07.09.2021) sa https://www.youtube.com/watch?v=z9_ivydBDTA&t=318s
- [16] Sleep No More, My Experience (Preuzeto 07.09.2021.) sa <https://www.youtube.com/watch?v=xmSJC6LRIY&t=35s>
- [17] Informativna stranica muzeja TeamLab-Borderless <https://borderless.teamlab.art/> (Pristupljeno 07.09.2021.)
- [18] Informativna stranica muzeja Meow Wolf <https://meowwolf.com/> (Pristupljeno 07.09.2021)
- [19] Informativna stranica uranjajućeg pozorišta PunchDrunk <https://www.punchdrunk.com/#> (Pristupljeno 07.09.2021)

Kratka biografija:

Milica Mirković (Vukovar, 1995) student master studija Scenska arhitektura i dizajn na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Diplomirani je inženjer scenske arhitekture, tehnike i dizajna, studije završila sa projektom „Programsko i arhitektonsko rešenje Doma kulture Borovo u prigradskom naselju grada Vukovara“. Godine 2014. stekla je strukovnu kvalifikaciju kao arhitektonski tehničar. Tokom osnovnih studija volontirala na nekoliko raznih festivala poput VFF – Vukovar film festival, FIST - Festival studentskog internacionalnog teatra. Godine 2015. učestvovala u umetničkom projektu *DESETplusDEVET*. Rad se sastojao od tri kratke predstave (*Ne levom, Iza zida i Svitanje*), nastale u procesu rada na prvom delu sinteznog projekta *Studio 01* koji je vodio profesor Radoslav Rale Milenković. U okviru manifestacije Noć muzeja 2017. godine, učestvovala u organizaciji umetničke akcije pod nazivom *Na gradilištu, ponovo* u prostoru *Народног позоришта – Народног казалишта – Népszínház* u Subotici. Kao jedan od organizatora učestvovala je i na drugom *Impuls!* festivalu, koji predstavlja festival dobrih praksi, koji za cilj ima okupljanje studenata i mladih profesionalaca iz oblasti scenskog dizajna i disciplina usko vezanih za tu oblast. Stručnu praksu stekla je iz oblasti organizacije i produkcije pozorišne predstave *Publika to voli* u režiji Dalibora Jurića, koja je nastala prema motivima komedije *Old Saybrook* Vudija Alena i koja je izvedena u Hrvatskom domu Vukovar.